

Arabako industrializazio-prozesua

Jose Manuel Lopez de Juan Abad

Arabako industrializazioaz lurraldeari begira hitzegiteak, sektore hau non lekutzen den zehaztera garamatza berehalatik. Arabako lurra lurantzakoa da gehienbat; instalazio industrialek lurzorua-ren % 0,26 besterik ez dute betetzen.

Ikusgarria izan da, hala ere, Arabako zenbait herriren prozesu industrialia eta txunditurik geldituko da estatistika-sailak konparatzen hasten dena, ikustean, esate baterako, Arabako hiriburuak izan duela proportzionalki, Estatuko hiriburu guztien artean, gorakada demografikorik handiena.

Bego argi eta garbi, hortaz, Gasteizen eman dela fenomeno industrialia, Gasteizen eta probintziaren periferialdeko puntuetan; eta zentrutik kanpoko muga horietara doan bitarteko zona horretan nahi dela enpresak finka daitezen. Enpresak fin-katzeko hiru leku-modu hauek aipatuko ditugu artikulu honetan.

Zer gertatu da Gasteizen?

Edozeinen bistan dagoena da, egundoko abailan

hazi dela Gasteiz azkeneko hamarrurteko hauetan, eta industrializazioak zerikusi handia izan duela bertako jendetzaren ugaltzean eta hiriaren zabaltzean ere. Fenomenoaren alde jokatu duten kausak aurkitzea ez da batere zaila. Baina fenomenoak berarekin batera ekarri duen guztia aztertzea, hori bai dela desapio latza. Zeintzu izan dira hazkuntza-ritmo horrek berekin ekarri dituen ekonomiazko, kulturazko eta identitatezko ondorioak eta berauen konnotazio kualitatiboak? Zer kosta zaio Gasteizi Euskadiko bigarren hiririk jendetsuena izatera iristea? Guztiz interesgarria izango litzateke galde hauei giza-zientzien ikuspegitik ekitea.

Historiari begira

Lurrin-makina sortu aurretik, urbideen eta lehengaiak non aurkitzen zirenen arabera barreiatzen ziren probintzian lantokiak. Aintzinadanik ezagutzen dira zeramika-labeak Ollerias, Ullibarri de los Olleros, Galarreta eta Narbaizan. Larrugintza ere oso famatua zen eta baziren larrua ontzeko lantegiak Gasteizen, Agurainen, Langraresen eta Santa Kruz Kanpezun.

Burdin-zibilizazioak burdinolak ugaltu zituen. Bada Olaetan, Aramaioiko Ibarra, Araian, Legution, Laudion, Maeztun, Ziorrogan eta Zuia-ibarrean izandakoen berririk. Baias, Ega edo Inglelesen erreka-ondoak estimatuak izan ziren ola-lekuak jartzeko. Azkenerako batu ezinezkoa izan zen industria-modu hau baso-produkzioarekin, urritzen eta suntsitzen zihoan hau eta. Kontuan hartzekoa da 1332ko «Koroari Borondatezko Ematea» delakoaren dokumentuan irakurtzen dena: «Otros nos pidieron por merced, que les otorgásemos que Nos ni otro por Nos que no pongamos ferrerías en Alava porque los montes no se yermen ni se astraguen: tenémoslo por bien y otorgámoslo».

Burdinola zaharretatik San Pedro de Araiakoak jarraitzen du bizirik, aparteko lekuan dagoelako, ba ura, egurra eta minerala Aizkorritik hartzen zituen. Enpresa haren jarraitzaile Ajuriarena izan zen, izen handiko nekazari-makinagintzagatik famatua dena.

XIX. mendean lurrinaren erabilerarekin zenbait industriaren establezimendua ezagutzen du Arabak. Horietako batzuk badi-raute gaur oraindik.

Hala 1840-45 bitarteko bosturtekoan Ruiz de Gauna eta Lascaray-ren kandela eta lanpara liturgikoen fabrikak sortzen dira. Hurrena Muruaren kanpai fabrikak datoz, Aranegiren ispilu-fabrika eta 1868an tipografi enpresa bat kokatzen da, Gasteiz izena Fournier kartekin bateginik jarriko zuena.

Haltzarigintza ere joan den mendean hasi zen ospe hartzen artisauei famatuari iaiotasunari eskerrak.

Energia elektrikoa agertu zenean, desagertzen hasiko dira Arabako herrietan burdinolak eta industri langintza. 1892an Eléctrica Vitoriana sortzen da. Hiriburuko industriak energiaz hornitzen dira eta itxura aparteko bat hartzen du Gasteizko bizimoduak atarietan edo hiriaren komunikabide nagusien sarretan kokatzen diren zenbait industria karakteristikoekin. Gasteizen planoak izar-itxura du, kasko zaharraren muinoa eta honen zabaltze hemeretzigarren mendetarra erdigunetzat duela. Izarraren adarrak edo puntak dira fabrika eta lantegien kokaleku. XX. mendearen hasierak 30.491 biztanlerekin aurkitzen du hiriburua eta 65.894ekin probintzia.

Mende-erdi bat bizi da Gasteiz, hiri burges tipikoa, bi gizarte-maila nagusi dituela: apaizak eta militarrek.

Gasteizen gorakada industrial

50.000 biztanle baino gutxiago zituen Gasteizek mendearen erdialdera. Berrogeitamargarren hamarkadan garrantzi handiko erabakiak hartzen dira hiria industritzeko. Lekuaren aproposak, abagunea eta nahi izatea egoki batean konbinatzeak urte gutxien buruan aldatu zuten Arabako hiriburuaren aurpegia.

Gasteizko Udal-batzak Citroen automobil-enpresarentzat lurrak lortzeko modua egin zuen. Operazioa martxan dela, ezezkoa ematen dio Citroenek Gasteizen instalatzeari eta orubeak, jadanik urbanizatuak, baldintza onetan eskaintzen zaizkie han kokatu nahi duten enpresei, Udaletxearen eta bertako aurrezki-entitate baten arteko hitzarmen baten bitartez, Gamarra Betoñu aldean lurrak erosi eta urbanizatzeko eragiketa finantzatzen da. Azkena plan-dutako industri poligonoa Jundizkoa izan da 1974ean.

Ondoko lauki honetan jasotzen dira zenbait datu Gasteizko industri poligonoei buruz:

<i>Poligonoak</i>	<i>Poligonoen azalera m²</i>	<i>Finkatutako enpresen kopurua</i>	<i>Dauden lanpostuak</i>
Gamarra	1.546.917	61	4.425
Arriaga	1.751.463	61	4.300
Betoñu	1.007.006	115	3.445
Olarizu-Uritiasolo	290.000	41	3.114
Ali-Gobeo	295.000	142	4.461
Jundiz	4.500.000	4	606

Aipatua dugu, Gasteizko industriaren gorakada hiru faktoreon elkartzek ekarri duela: lekuak, nahi-izateak eta abaguneak.

Aparteko eragina izan du lekuaren faktoreak, hainbat zirkunstantzia positibo pilatu dira bertan eta. Esate baterako: Eskualdean Gasteizek duen posizio geografikoa, bertako komunikabideen erdigune bihurtzen duena; lantegi-kontzentrazio handiko zonen aseztea edo saturazioa, Gipuzkoan batez ere; formazio profesionalen eskolak egotea; orube industrialen eskaintza abantailazko baldintzatan; eta kontzertu ekonomikozko sistema, administrazioaren eta zergadunen artean konfidantza handia sortzen duena.

Nahi-izatearen faktorea ezinbestekoa izan da autuan dugun gorakada industrial honetan. «Desarrollo-poloen» teoria praktikaratu nahi izan zen, geroago politika estatalak egingo zuenari aurrea hartuz. Industriarentzat orubeak prestatzeko erabakia hartzea, hiri burges eta tradizionalaren ohitura zaharrak hautsi eta aldaketa horretatik sortu ziren ondorio guztiei aurre eman behar izan zieten korporazioen lana izan zen berrogeitamargarren hamarkadan.

Abagunea da hirugarren faktorea, 1960tik hara sortzen den ekonomi egoera orokorretik datorrena: produktu nazional gordinak tasa altuak lortzen ditu; honek ugaldu egiten ditu inbertsioak. Une berean lurantzako teknikak kanpoa hustutzen du eta lan-indar ugari uzten du libre.

Ondoko lauki honetan seinalatzen dira Gasteizen dauden enpresak sektoreen eta enplegatzen duten lan-eskuaren arabera:

ARABAKO INDUSTRIAREN SAILKAPENA

Sailkapena Sektoreka	Non aurkitzen den			Enpresen kopurua beren plantila tamainaren arabera						
	Gasteizen	Probintzian	1-9	10-24	25-49	50-99	100-249	250-499	500-99	1000 eta gehiago
Metalen produktzioa eta tehen eraldaketa	11	14	6	5	—	8	2	2	1	1
Gai mineral ez-metalikoen industriak	46	21	35	16	5	9	—	1	—	1
Kimika-Industria	33	19	27	10	6	6	1	2	—	—
Metal-produktuen fabrikazioa	339	101	228	112	49	30	13	4	2	2
Makineri eta ekipamendu meranikoen fabrikazioa	87	12	54	16	11	10	6	2	—	—
Makineri eta material elektrikoen fabrikazioa	36	3	16	9	4	4	4	2	—	—
Ibilgailu Automobilien eta beren pieza aldagarrien fabrikazioa	39	6	24	15	2	2	—	1	—	1
Beste garraio-materialen fabrikazioa	6	5	5	—	—	2	—	4	—	—
Prezisionzko lanabesen fabrikazioa, optika eta antzekoak	12	1	11	2	—	—	—	—	—	—
Jangauza, edari- eta tabako-industria	29	25	24	12	9	7	1	1	—	—
Oihal-indutriak	12	7	11	3	1	2	1	1	—	—
Larru-indutriak	9	3	7	2	1	1	1	—	—	—
Oinetako- eta jantzi-industria eta bestelako oihal-konfekzioak	15	9	11	2	4	4	2	—	1	—
Zur, kortxo eta zurezko haltzarrien industriak	52	25	51	13	8	5	—	—	—	—
Paper-industria eta paperezko artikuluen fabrikazioa, Inprimategiak eta Argitaletxeak	47	7	37	10	4	2	—	—	1	—
Kortxo-eraldaketa- eta gai plastikoakko industriak	17	5	9	7	3	—	2	—	—	1
Bestelako manufaktur industriak	5	—	3	—	1	1	—	—	—	—
GUZTIRA	795	263	559	234	108	93	33	20	5	6

Iturria: Catálogo industrial de Alava.—Arabako Merkatal eta Industri Ganbara Ofiziala. Norberak landua.

Periferialdeko industrializazioa

Arabako beste industri leku batzuk probintziaren mugaldea dira. Laudio eta Amurrio, Araia, Oion eta Rivabellosa nabarmentzen dira. Diogun zerbaít industri zentru hauetaz.

Laudio eta Amurrioren enpresak sortzearena Nerbioi ertzetako industrializazio-fenomenoaren zati bat da. Trenbideak, Bizkai Jaurerriko kamino nagusiak eta erreka sortzen duten ardatzak berak lagundu zion industrializazioari. Nerbioi osoak eratzen du etengabeko hiri-katea bat, batabestearen segidan dauden hiri eta herriekin, Gipuzkoako erreka-alboetan industri lekuek egiten dutenaren antzera.

Mende-hasieran nekazari eta ganadulari zen bereziki Laudio, industriatan berriz paítar- eta teila-fabrikak zituen, bi irin-fabrika eta bi errota.

1935ean Laudioko Vidrieras jarri zen. Denboraz lehenengo izanik bera izan zen Laudiori ospea eta izena eman ziona. Gaurregun populazio aktiborik gehiena altzairugintzan aritzen da. 1940an eraiki zen Laudioko Aceros eta geroago, honekin harreman estu estuan, Tubacex sortzen da. Beste hainbat zur, kimika, alkohol- eta mekanikazko lantegi eta fabrikak osatzen dute Laudioko industri saila.

Amurrio ere, Bilboren asetzeak eta hazitzeak herriz herri luzatuz sortzen duen hiri-katearen parte bat da. 1831n likore-fabrika bat finkatu zen gaur oraindik bizi eta Kapy-likorea fabrikatzen duena. Zilargintzako enpresek eman diote nortasuna Amurriori. Azken hamarkadan Tubos del Nervión, Talleres Amurrio etab. finkatu dira.

Azkeneko bosturtekoan industri poligono bat sortu zuen Diputazioak, berandu baino lehen bete zena; beste txikiago batzuren artean Tubacex nabarmentzen da bere tamainaz.

Ipar-Ekialdeko muturrean Araia aurkitzen da, bertako burdinola aintzinakoa eta famatuaz hitzegitekoan aipatu duguna. Historialdetik industrializazioan punterengo eta aitzindari izan zena gero geldí geratu zen. Burdingintzako enpresa bat etorri zen nukleo honen industri joera indartzera.

Milioi bat metro karratu baino gehiagoko poligono bat sortu

ARABAKO INDUSTRIAREN SAILKAPENA

Sailkapena Sektoreka	Non aurkitzen den			Enpresen kopurua beren plantila tamainaren arabera						
	Gasteizen	Probintzian	1-9	10-24	25-49	50-99	100-249	250-499	500-99	1000 eta gehiago
Metalen produktzioa eta tehen eraldaketa	11	14	6	5	—	8	2	2	1	1
Gai mineral ez-metalikoen industriak	46	21	35	16	5	9	—	1	—	1
Kimika-Industria	33	19	27	10	6	6	1	2	—	—
Metal-produktuen fabrikazioa	339	101	228	112	49	30	13	4	2	2
Makineri eta ekipamendu meranikoen fabrikazioa	87	12	54	16	11	10	6	2	—	—
Makineri eta material elektrikoen fabrikazioa	36	3	16	9	4	4	4	2	—	—
Ibilgailu Automobilien eta beren pieza aldagarrien fabrikazioa	39	6	24	15	2	2	—	1	—	1
Beste garraio-materialen fabrikazioa	6	5	5	—	—	2	—	4	—	—
Prezisionzko lanabesen fabrikazioa, optika eta antzekoak	12	1	11	2	—	—	—	—	—	—
Jangauza, edari- eta tabako-industria	29	25	24	12	9	7	1	1	—	—
Oihal-indutriak	12	7	11	3	1	2	1	1	—	—
Larru-indutriak	9	3	7	2	1	1	1	—	—	—
Oinetako- eta jantzi-industria eta bestelako oihal-konfekzioak	15	9	11	2	4	4	2	—	1	—
Zur, kortxo eta zurezko haltzarrien industriak	52	25	51	13	8	5	—	—	—	—
Paper-industria eta paperezko artikuluen fabrikazioa, Inprimategiak eta Argitaletxeak	47	7	37	10	4	2	—	—	1	—
Kortxo-eraldaketa- eta gai plastikoakko industriak	17	5	9	7	3	—	2	—	—	1
Bestelako manufaktur industriak	5	—	3	—	1	1	—	—	—	—
GUZTIRA	795	263	559	234	108	93	33	20	5	6

Iturria: Catálogo industrial de Alava.—Arabako Merkatal eta Industri Ganbara Ofiziala. Norberak landua.

Behin udalen ekimenagatik, behin probintziak zuzenean eskuhartu duelako enpresa-finkamenduen uztai bat sortzen ari da Gasteizen inguruan, hortik 10-20 km bitartean. Ekialdetik Aguirain eta Dulantzi aipatuko ditugu, Iparraldean Legutio, Murgia eta Izarra, eta Hego-mendebalean Langrares. Lapuebla de Arganzonek ere parte hartu ahal izango du, Arabari atxikitzen zaionean. Jadanik puntu horietan finkatu dira industriak.

Etorkizunari begira

Gaurko errealitatea: Araban 30.356.982 m² dira udal-ordenamendu desberdinetan industri orubetzat aitorturik daudenak, horietatik 7.971.233 m² daude gaur okupaturik; beraz beste 22.385.749 metro karratu erabilkizun daude industrigintzarako.

Araba prestaturik dago, beraz, bertan finkatu nahi duten enpresa guztiak kondizio ederretan onartzeko. Gasteiz hiriburua bere desoreka sektoriala zuzendu beharrean aurkitzen da zerbitzu-sektorea indartuz. Aldi berean probintziako desarroiloaren eragile eta motor gisa ihardun beharra dauka.

Esanak esan, gaurregun osoro eztabaidan daude teoriaok. Esan daiteke, azkeneko urte honetan, enpresa berririk ez dela granorik ere sortu Araban. Euskal izpiritu enprendizalea badi-rudi anesthesiak jota dagoela. Ekonomiaren kinka orokorrari gure herriaren egoera berezia elkartzen zaio, eta honek ez dio inolako iniziatibari laguntzen. Urte zoriontsuak, abagune dotoreak ezin zitezkeen betiko izan, baina hala ere saiatu behar genuke, saiatu behintzat, Europako edozein lurraldetako giroa gure honetan ere sortzen.

Kontzertu Ekonomikoez eta finantz mekanismo propioek badiute ahalmenik euskal eta arabar ekonomia berriz ere aurrera bultzatzeko langabeziaren problema latza puska bat arinduz.

Euskaratzailea: **Fernando Mendizabal**
J. M. L. J. A.

EL PROCESO INDUSTRIAL DE ALAVA LE DEVELOPPEMENT INDUSTRIEL D'ALAVA

Alava ha experimentado un proceso industrial espectacular. Pero su superficie es fundamentalmente agraria. La industria ocupa sólo el 0,26 % del suelo. Esta se ha asentado en Vitoria y en puntos periféricos de la provincia. Hoy se intenta la industrialización de zonas intermedias.

Mirando a la historia

La actividad fabril anterior a la máquina de vapor dependía de los cauces de agua y de las materias primas. Se conocen de antiguo hornos cerámicos y curtiderías. Existían asimismo numerosas ferrerías, especialmente en los cauces del Bayas, Ega e Inglares. Su importancia creó un problema forestal. De las antiguas ferrerías subsiste la de S. Pedro de Araya.

Con la máquina de vapor se establecen algunas industrias. Entre 1840-1845 surgen las fábricas de velas y lámparas litúrgicas de Ruiz de Gauna y Las-caray, las de campanas de Murua, la de espejos de Aranegui. En 1868, la empresa tipográfica Fournier. La industria del mueble, durante el s. XIX cuenta también con renombrados artesanos.

La energía eléctrica hace desaparecer las ferrerías y la actividad industrial en los pueblos. En 1892 se constituye Eléctrica Vitoriana. Vitoria tiene una configuración singular con algunas industrias ubicadas en los portales o entradas de las principales vías de comunicación de la ciudad. Este panorama pervive durante la primera mitad del s. XX.

El despegue industrial de Vitoria

En la década de los 50, la corporación municipal acomete una serie de medidas hacia la industrialización de la ciudad, entre ellas la urbanización de terrenos industriales. La multiplicación de industrias se ve favorecida por tres factores:

— la localización de Vitoria: su posición geográfica en el centro de comunicaciones, la saturación industrial, sobre todo en Guipúzcoa, las escuelas profesionales, la oferta del suelo en condiciones ventajosas y el sistema de conciertos económicos.

— la iniciativa: las corporaciones de los años 50 rompen moldes tradicionales de gestión, y ponen en práctica la teoría de los polos de desarrollo, adelantándose al Estado.

— la oportunidad del momento: a partir de 1960 la prosperidad económica multiplica las inversiones, y la mecanización del campo propicia mano de obra disponible.

La industrialización periférica

En la periferia provincial existen también núcleos industriales.

— Llodio y Amurrio forman parte de la industrialización de los márgenes del Nervión, favorecida por el ferrocarril, la carretera y el río.

Llodio, a principios del siglo era rural, con algunas fábricas de aguardiente, tejas, harina y molinos. En 1935 se instala Vidrieras de Llodio. En 1940 se constituyó Aceros de Llodio, y más tarde Tubacex. Su censo industrial abarca empresas de la madera, química y alcohol.

Amurrio es prolongación de la potencia y saturación de Bilbao. Hay una fábrica de licores (Karpy), orfebrerías. Se han instalado también empresas del ramo del metal como Tubos del Nervión y Tubacex.

— En Araya, la Diputación ha formado un polígono de más de un millón de metros cuadrados. Entre las empresas instaladas destaca una de helados.

— Oyón, en la Rioja alavesa, favorecido por el concierto económico y la cercanía de Logroño, ha atraído muchas industrias. Junto a la industria tradicional del vino se han creado industrias de transformados metálicos y de la madera.

— Rívallesosa, en el sureste, industrialmente resulta interesante por los Conciertos, la proximidad de Miranda de Ebro, sus comunicaciones. Destacan la empresa de reparaciones de vagones Talgo y una factoría química.

La industrialización intermedia

Para frenar el fenómeno migratorio hacia Vitoria y evitar la depredación rural, la diputación ha marcado una serie de directrices para obtener un reequilibrio provincial. Para ello ha impulsado la industrialización de puntos intermedios como Salvatierra, Villarreal, Comunió, Ayala, etc. Aunque el proceso de asentamiento en estos puntos está hoy paralizado, se han instalado diversas empresas. Se observa el nacimiento de un anillo de asentamiento en un radio de Vitoria entre 10 y 20 kilómetros (Salvatierra, Alegría, Villarreal, Murguía, Izarra, Nanclares y La Puebla de Arganzón cuando se incorpore a Alava).

Mirando hacia el futuro

De los 30.356.982 metros cuadrados calificados como industriales, están ocupados sólo 7.971.233. Alava, por tanto, puede acoger mucha industria. Vitoria ha de corregir el desequilibrio sectorial potenciando el sector servicios.

Pero estas previsiones son cuestionables. En el último año ni una sola empresa de nueva creación se ha establecido en Alava. La crisis económica parece haber anestesiado el espíritu empresarial vasco. Los Conciertos y mecanismos propios de financiación pueden ayudar a relanzar la economía alavesa y vasca, y crear un clima similar al de cualquier país europeo.

La province d'Alava a connu un développement industriel spectaculaire, bien que sa superficie soit essentiellement agricole. L'industrie occupe seulement le 0,26 % du sol. Elle s'est installée à Vitoria et dans quelques points périphériques de la province. Aujourd'hui, on essaie d'industrialiser les zones intermédiaires.

Aperçu historique

L'activité manufacturière antérieure à la machine à vapeur dépendait des cours d'eau et des matières premières. On connaît de longue date les fours de céramique et des tanneries. Il y avait aussi de nombreuses forges, surtout près des rivières Bayas, Ega et Inglares. Leur importance créa un problème forestier. De ces anciennes forges, seule celle de San Pedro de Araya subsiste.

Avec la machine à vapeur, quelques industries surgissent. Entre 1840-1845 apparaissent les usines de bougies et lampes liturgiques de Ruiz de Gauna y Lascaray, les usines de cloches de Murua, celles des miroirs de Aranegui. En 1868 l'entreprise typographique Fournier est créée. L'industrie du meuble, tout au long du XIXe siècle, compte des artisans renommés.

L'énergie électrique fait disparaître les forges et l'activité industrielle

dans les villages. En 1829 l'entreprise *Electrica Vitoriana* est fondée. *Vitoria* a une configuration singulière car certaines industries sont situées dans les portes cochères ou dans les entrées des principales voies de communication de la ville. Ce panorama se maintient pendant la première moitié du XXe siècle.

L'envol industriel de *Vitoria*

Pendant les années 50, la corporation municipale entreprend une série de mesures pour l'industrialisation de la ville, entre autres l'urbanisation des terrains industriels. La multiplication des industries est favorisée par trois facteurs :

- l'emplacement de *Vitoria* : sa position géographique au centre des communications, la saturation industrielle surtout au Guipuzcoa, les écoles professionnelles, l'offre de terrains à bâtir dans des conditions avantageuses et le système des Concerts économiques.

- l'initiative : les corporations des années 50 rompent avec les modèles de gestion traditionnels, et appliquent la théorie des pôles de développement, en avance sur l'état.

- la chance du moment : à partir de 1960 la prospérité économique multiplie les investissements, et la mécanisation de la campagne fournit une main-d'oeuvre disponible.

L'industrialisation périphérique

Il existe aussi, à la périphérie de la province des centres industriels. *Llodio* et *Amurrio* font partie de l'industrialisation des rives du *Nervión*, favorisée par le chemin de fer, la route et la rivière.

Llodio, au début du siècle, était rural avec quelques usines d'eau-de-vie, de tuiles, farine et des moulins. En 1935 l'entreprise *Vidrieras de Llodio* s'installe, suivie en 1940 de *Aceros de Llodio*, et plus tard *Tubacex*. On compte encore parmi ses industries des entreprises du bois, de l'alcool et des entreprises chimiques.

Amurrio est le prolongement de la puissance et de la saturation de *Bilbao*. Il y a une usine de liqueurs (*Karpy*), des orfèvreries. Des entreprises dérivées du métal comme *Tubos del Nervión* et *Tubacex* s'y sont installées.

A *Araya*, la «*Diputación*» a formé un polygone de plus d'un million de mètres carrés. L'une des entreprises qui y sont implantées fabrique des glaces.

Oyón, dans la *Rioja* alavaise, favorisée par le Concert économique et la proximité de *Logroño*, a attiré beaucoup d'industries. A côté de l'industrie traditionnelle du vin, se sont créées des industries de transformation du métal et du bois.

Rivabellosa, au sud-est, est une ville intéressante du point de vue des Concerts économiques, et à cause de la proximité de *Miranda de Ebro* et de ses communications. Citons l'entreprise de réparations de wagons *Talgo* et une industrie chimique.

L'industrialisation intermédiaire

Pour freiner l'émigration vers *Vitoria* et éviter la dégradation rurale, la «*Diputación*» a établi une série de normes afin d'obtenir un rééquilibrage de la province. Pour cela elle a incité à industrialiser des points intermédiaires comme *Salvaterra*, *Villarreal*, *Comunión*, *Ayala*, etc. Bien que le processus d'implantation en ces points soit aujourd'hui paralysé, quelques entreprises

s'y sont installées. On observe la croissance d'un anneau d'implantation dans un rayon de 10 à 20 kilomètres de Vitoria (Salvatierra, Alegria, Villarreal, Murguía, Izarra, Nanclares et La Puebla de Arganzón lorsqu'elle s'intégrera à Alava).

L'avenir

Des 30.356.982 m² dits industriels, seulement 7.971.233 m² sont occupés. La province d'Alava peut donc accueillir beaucoup d'industries. Vitoria doit corriger son déséquilibre sectoriel en stimulant le secteur services.

Mais il ne s'agit que de prévisions. L'année dernière aucune nouvelle industrie ne s'est installée en Alava. Il semble que la crise économique ait anesthésié l'esprit d'entreprise basque. Les Concerts et les mécanismes de financement autonomes peuvent contribuer à relancer l'économie alavaise et basque, et créer un climat semblable à celui de n'importe quel pays européen.